

Νεοελληνική Γραμματική Αθ. 13 Ιανουαρίου ΤΟΥ κ. ΠΟΥΛΑ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Το τραγούδι στη Θράκη είναι συναφασμένο, όπως παντού, με της ζωής τις έγνιες και της ψυχής τα συναίσθηματά. Οι Θράκες, λαός παλαιότατος, πάντα τραγουδούσε στις εκδηλώσεις της ψυχής του και από τον παλιό Όρφέα ως τα σήμερα, ποτέ δεν έπαυσε να ηχεί το τραγούδι, ποτέ σαν βυζαντινός ψαλμός, ποτέ σαν άναστασιμίο, ποτέ σαν πένθιμο τροπάρι, ποτέ σαν μοιρολόγι, πάντα έκφραστικό των ανάλογων συναισθημάτων της ψυχής του λαού. Οι χαρές, οι γαμοί, τα βαφτίσια, οι βίξιτες είχαν ώρες που ξεχειλίζει το λαϊκό τραγούδι.

Είναι αλήθεια πως στην πάροδο του χρόνου τα νοικοκυρεμένα έθιμα της Θράκης δεν έμειναν αλώθητα και άμειωτα όλότελα. Με την εισοδο των νέων συνθηκών παραμερίσθηκαν πολλά και κράτησε ή μόδα. Βιαιότερα όμως και χειρότερα έράγισε τα παλιά έθιμα ή αναγκαστική προσφυγιά, με τους διωγμούς των Βουλγάρων και την ανταλλαγή και με τα δεινά του μεγάλου πολέμου που μας ξεριζώσαν από την αγαπημένη μας πατρίδα. Τα βάσανα αυτά των πληθυσμών συνετέλεσαν πολύ να μη διατηρηθούν τα έθιμα μας όπως και τα τραγούδια μας και άσφαλώς, αν δε χάθηκαν, θα χαθούν και θα ξεχαστούν γρήγορα, γι' αυτό και τ' αποθησαυρίζουμε εις το «Αρχεϊον της Θράκης» και τα «Θρακικά».

Τα παλιά τραγούδια τα ήξαιραν άκρες-μέσες όλοι στην πατρίδα μας Θράκη, μα στα χρόνια μας λίγοι είναι κείνοι που τα ήξαιραν καλά.

Το τραγούδι συνοδεύονταν με τη λύρα τη λιούρα όπως έλεγαν στη Σωζούπολη, με τρεις χορδές. Οι λιούρες είχαν δυο ειδών: η καμπαδίκη, από το τουρκικό καμπάς, που θά πει γοντρός, άδρός, βαρύς, άρα βαρύχη, και ή ταουσανίκη, από το

τουρκικό πάλι ταουσαν, που θά πει λαγός, άρα ελαφρός, λεπτόχος. Και οι δυο στο αυτό σχέδιο, μα πιο λεπτοκαμωμένη ή μία από την άλλη. Ο λιούρατζης εκτός από την οργανοποιητική του ικανότητα, έπρεπε να είναι και ζωντανή άνθολογία των παλιών τραγουδιών. Όπως είπα, με τον καιρό, έξαιτίας της βιοπάλης, ο λιούρατζης είχε και συμπληρωματική δουλειά, ή καλύτερα είχε πάρεργο το λυρατζίκι. Αυτός και οι άνθρωποι του σπιτιού του χρησιμοποιεσαν για μουσικό σχολείο, άπ' όπου, πρώτα οι δικοί του, ύστερα και οι άλλοι κοντά τους, μάθαιναν και τα τραγούδια και το σκοπό τους. Πολλές φορές γειτόνισσες με τα κορίτσια τους ή και μακρογειτόνισσες, τις γιορτές ή τις Κυριακές, πήγαιναν στο σπίτι του λυρατζή και τον κατάφερναν τον καλόθωλο, να παίξει για να χορέψουν και να τραγουδήσουν. Μα κι' άλλους πολύ εύκολα μπορούσαν να τα μάθουν, γιατί είναι εύκολο-μάθητα τα λόγια τους κι' ο σκοπός δεν παραλλάζει πολύ, και γιατί συχνά δίνεται ευκαιρία να τ' ακούσει κανείς.

Είναι πολύ εύχρηστη εικόνα να φαντασθεί κανείς μια διασκέδαση, που γινόταν με πληθος από φαμίλιες και στο μέσο να κάθεται ο λυρατζής να παίζει τη λύρα του, κι' όλοι μαζί γύρω να τραγουδούν με τόσο άφοβη και προσογή, που πολλές φορές να συναρπάζονται από το νόημα του τραγουδιού και του σκοπού τη γλώσσα και να ξεχνουν τόσο και χρόνο και σε ώρα χαράς και γλέντιού να βλέπεις ή άναστεναγμούς, ή ένθουσιασμούς, ή στα μάτια δάκρυα. Η ψυχική αυτή μεταφορά ήταν στιγμιαία ή επίγνωση έρχονταν άμέσως, και τ'ό γλέντι εξακολουθούσε, αλλά και πάλι με άνάλογες και παρόμοιες διακοπές, όσο προχωρούσε ή ώρα και ή ευθυμία ξεσπιγγε την

ψυχή. "Η να φαντασθεί το Θρακικό τραγούδι, όταν της ημέρας τους κόπους άκολουθούσε φαγοπότη και γλέντι και χορός και τραγούδι με τη συνοδεία της λύρας.

Έπειδή ο χρόνος τους είχαν άργός, έφρειάζονταν και πολλή ώρα για να τελειώσει ένα τραγούδι, και έπειδή όλα σχεδόν είχαν μεγάλη, δύσκολα έτραγουδιόταν ένα τραγούδι ως το τέλος. Έλεγαν μερικές στροφές, άρκετες για να φανεί ή ύπόθεση και έπαιναν για να βρέξουν το λαρυγγί τους ή άρχιζαν άλλο. Πολύ λίγα ήταν κείνα που τάλεγαν όλόκληρα, όπως το «Β ο υ λ ι ο υ μ α ι ν ά ξ ε ν ν τ ε υ τ ω», που το τραγουδούσαν άμα έβγαζαν, ή τη νύφη νυφοστόλι, ή έβγαζαν πατινάδα, γιατί τότε είχαν τον άπαιτούμενο καιρό, και άλλα μερικά. Αυτά φυσικά τάξαιραν όλοι οι παλιότεροι. Από τ' άλλα λίγες στροφές μόνο.

Έτσι δύσκολα μπορούσε να εγρει κανείς κείνους που τα ήξαιραν. Αυτή είναι και μια από τις κύριες αίτιες που πολλά ξεχάστηκαν και δεν έφτασαν στον καιρό μας, γιατί έλειψαν κείνοι που τα ήξαιραν. Αυτή είναι και ή άφορμή που δύσκολα μπορούσε, άμα ήθελε κανείς να τα μαζέψει.

Τα τραγούδια της Θράκης τώρα στα τελευταία με την προσφυγιά, δόθηκε άφορμή να τα μαζέψουμε όχι μόνο το στίχο, μα όσο μπορούσαμε και τη μουσική. Στα «Θρακικά» δημοσιέψαμε άπειρία τραγουδιών, μα ή άρτια συλλογή είναι του Άναγ. Παρασκευόπουλου, ίατρού, που δημοσιέψαμε στον τρίτο τόμο. Τραγούδια σχετικώς πολύ καλά μαζεμένα κι' άποκαθαρμένα και έξισου καλά με τη συλλογή του μακαρίτη Παπαϊωαννίδου, που δημοσιεύτηκαν στο Λαογραφικό Δελτίο, τόμος της Λαογρ. Έταιρίας. Όμοια άλλη πλήρης συλλογή είναι της Έλπ. Σαραντή, στον ένδέκατο τόμο των Θρακικών, που της λείπουν πολλά για να είναι άρτια, αλλά που άπωσδήποτε έμφανίζεται με μια κατάταξη. Τα Θρακιώτικα τραγούδια είναι άπειρα μέσα στους τόμους του «Αρχείου Θράκης», από κάθε μέρος της Θράκης και άποτελούν ύλικό κατάλληλο πλιά για να μας δώσουν μια συγκριτική μελέτη περί της αξίας των. Είναι ιστορική ή αξία τους, γιατί σ' αυτά καθρεφτίζεται άπείρισπαστα ή ψυχή του Θρακικού λαού και της χώρας εκείνης, που για μας έσθησε, με τις χαρές του, τις λύπες του, τους πόθους του και τις έλπίδες του. Μας δείχνουν όμως άκόμα και κάτι άψηλό και εύγενικό: Την ένότητα της έλληνικής φυλής και της ψυχής και την όμοιότητα των ίδανικών. Γιατί τα τραγούδια μας έτραγουδιόνταν και στη Μικρά Άσία, και στην Κύπρο, στη Στερεά, το Μωριά, τα νησιά του Πανελληνίου όλου. Όλες οι σε διασπορά άποικίες είχαν τα μάτια και την ψυχή τους στην άθάνατη μητρόπολη. Φυσικά, γεννιέται το έρώτημα: Πώς τοπικά τραγούδια γένηκαν πανελληνία και μάλιστα σε κείνα τα χρόνια. Η άπάντηση εύκολη. Ήταν θαλασσοπούλια και το άργυ των μέσων τόσο της συγκοινωνίας,

σου και των άλλων τεχνικών, τους
έκαμε να παραμένουν ταξιδεύον-
τας σε κάθε σκάλα-λιμάνι πολὺν
καιρό, ὅσο να φτάσουν τὸ λιμάνι
τοῦ προορισμοῦ τους. Κοντὰ στ'
ἄλλα, φρόντιζαν να ξεχάσουν τοῦ
ταξιδιοῦ τις πίκρες, κ' ἔτσι μά-
θαιναν αὐτοί, ἢ μάθαιναν τοὺς
ἄλλους, τις συνήθειες τους και κυ-
ρίως τὰ τραγούδια τους.

Συλλογὴ τῆς μουσικῆς τῶν
Θρακικῶν τραγουδιῶν ἔγινε εἰδι-
κὰ ἀπὸ τὸ μουσικὸν Μ. Παπαχρι-
στοδοῦλου. "Εως τώρα εἶχαμε με-
ρικὰ τραγούδια τῆς συλλογῆς Πα-
χτίκου. Ὁ κ. Παπαχριστοδοῦλου
ὁμως εἰδικὰ ἀσχολήθηκε με τὴ
δουλειὰ αὐτὴ κι' ὡς τώρα δημοσί-
εψα στὰ «Θρακικὰ» μόνο λιγοστά,
ὕπερ τὰ 100 δὲ στὸ «Ἀρχεῖο τῆς
Θράκης» ποὺ ἱδρυσα και διευθύνω.
Αὐτὴ ἡ ἐργασία μπορούσε να συ-
νεχισθεῖ, μὰ λείπουν τὰ οἰκονομικὰ
μέσα, ποὺ κανεὶς δὲ φιλοδόξησε—
μὲ λόγια μόνο μάλιστα—ν' ἀναλά-
θει τὴ δαπάνη τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς
ἐρνάσας. Πάντως ἡ συλλογὴ αὐτὴ
τῶν τραγουδιῶν ἔδωκε τὴν εὐκαι-
ρία στὸν καθηγ. κ. Οἰκονόμου,

Π Ο Λ
μουσικό, ποὺ σπούδασε στὴ Βιέν-
νη, να γράψει μιὰ περισπούδαστη
μελέτη στὸν Ε' τόμο τῶν «Θρακι-
κῶν», παρακληθεὶς ἀπὸ μένα, ὅ-
που ἀναλύοντας τὴ σημασία τους,
προσπαθεῖ να μᾶς δώσει τὸ μέτρο
τῆς ἀξίας τῆς συλλογῆς τῶν τρα-
γουδιῶν μας.

Ἀλλὰ και τὸ Μουσικὸ Ἀρχεῖο
μὲ τὴν κ. Μερλιέ ἐπέτυχε τὴ λήψη
κάμποσων τραγουδιῶν σὲ πλάκες
ἀπὸ Θράκες τροβαδούρους και λυ-
ράρηδες, ποὺ ζοῦν ἐδῶ σὲ προσφυ-
γικοὺς συνοικισμοὺς και ποὺ θᾶναι
πάντως οἱ τελευταῖοι, γιατί τὸ ἰ-
σοπέδωμα ἔρχεται τόσο γοργὸ και
ἡ ἄλλη μας γενιὰ θ' ἀκούει γιὰ τὴ
Θράκη και θὰ ξαφνιαάζεται. "Ετσι
ἡ Θρακικὴ ψυχὴ θὰ βρίσκεται συγ-
κεντρωμένη στὰ περιοδικὰ μας, ὅ-
που θ' ἀνατρέχουν οἱ μεταγενέστε-
ροι να τὴν γνωρίσουν ἀγνή και ἄ-
λώθητη, ὅπως εἶταν μιὰ φορὰ κι'
ἓναν καιρό, καθὼς λέγει και τὸ
παραμῦθι.

ΠΟΛ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ